
Méreg Martin – Pálmai Dóra

mereg.martin@lib.pte.hu – palmai.dora@lib.pte.hu

PTE Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont, Történeti Gyűjtemények Osztálya

Virtuális múzeumpedagógiai foglalkozások a PTE Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont történeti gyűjteményeiben

---

Bevezetés

A PTE Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont keretében működő Történeti Gyűjtemények Osztálya több gyűjtemény kezelését látja el egyszerre: az egyetemi könyvtár régi könyves állományának gondozása mellett a Pécsi Egyetem-történeti Gyűjteményt is működteti. Mindkét gyűjtemény esetében fontos szempont, hogy értékeit akár kutathatósággá, akár kiállítások formájában hozzáférhetővé tegyük a nagyközönség számára. A hozzáférés hagyományos formái azonban napjainkban a közönség változó kultúrafogyasztási szokásai, a technikai fejlődés, a partnerintézmények igényei vagy éppen világjárványok hatására alapvetően alakulnak át.¹ A változások legnagyobb tanulsága, hogy kiállításainknak, gyűjteményeinknek nem elég fizikai értelemben nyitva lenni, hanem a hozzáférés biztosításán túl magunknak kell a lehetőségeket keresnünk közönségünk megszólítására. Mindezen tényezők egyértelműen a könyvtári és múzeumi szféra digitalizálásának irányába mutatnak. Jelen tanulmány ezért a virtuális tartalomszolgáltatás fejlesztésének lehetőségeit tárgyalja múzeumpedagógiai programkínálatunk átalakításának példáján keresztül. A következőkben esettanulmány jelleggel fogjuk bemutatni foglalkozásaink felépítését, pedagógiai vonatkozásait, a virtuális forma előnyeit és hátrányait, valamint az első visszajelzéseket.

Múzeumpedagógiáról röviden

A múzeumpedagógia olyan csoportoknak tartott nevelő-oktató tevékenység, melyet a múzeum gyűjteményére építve támogat a múzeumpedagógus. Egyszerűen így lehetne megfogalmazni a múzeumpe-

---

• Az internetes hivatkozások letöltési és ellenőrzési dátuma 2021. január 30.

¹ Az online múzeumpedagógiai fejlesztések legújabb trendjeiről lásd: Koltai, 2020.

dagógia fogalmát, ennél azonban egy tartalmilag, módszertanilag sokrétűbb tevékenységről van szó, mely nem csak a nevelési-oktatási tartalmi szabályozókban (Nemzeti Alaptanterv, Kerettanterv) megjelölt szaktárgyi kompetenciák fejlesztésére ad lehetőséget, hanem az egész életen át tartó (lifelong) és a minden élethelyzetben hasznosítható (lifewide) készségek, képességek fejlesztésére is.

A „múzeumi oktatás, a múzeumpedagógia olyan múzeumi alaptevékenység, amely megfelelő feltételek biztosítása mellett, komplex módon, a múzeumi sajátosságok figyelembevételével a múzeumban felhalmozott tudást közvetíti a látogató számára. Ezzel hozzájárul a társadalom általános műveltségéhez, sőt a nemzeti kulturális örökség ily módon történő megismertetésével a legszélesebb értelemben is a köz művelését végzi.” (Cseri, 2009. idézi Felbermann és Sziray, 2020. 181. o.)

De miért érkezik egy iskolai csoport a múzeumba? Vásárhelyi munkájában először az iskolai tananyaghoz szorosan kapcsolódó lehetőségeket említi, úgymint: ráhangolódásként egy új témakör kezdetén, a tanultak megerősítéseként egy téma közepén, vagy összefoglalásként egy témakör lezárásához. Ezek mellett vannak az „ad hoc” jellegű részvételek egy-egy foglalkozáson, amikor vagy egy tanulmányi kirándulás alatt látogatnak el múzeumba a diákok, vagy egy vonzó időszaki kiállítás készíti a pedagógust, hogy jelentkezzen osztályával a múzeumnál. (Vásárhelyi, 2020. 17. o.) Fontos kiemelni, hogy a helyszín maga, jelen esetben a múzeum is hatással van a tanulókra. A hagyományos, iskolai keretek között történő tanítással ellentétben az iskolán kívüli oktatás nem csak tovább gazdagítja az általános műveltséget, hanem fejleszti a viselkedési és kommunikációs kompetenciákat. A múzeumi viselkedési norma eltér az iskolaitól, szabadabb, oldottabb a légkör e foglalkozások alkalmával, ami azonban nagyobb önfegyelmet kíván a résztvevőktől. (Deme, Reisz és Söptei, 2020. 140. o.) Annak ellenére, hogy a foglalkozásokat múze-

---

² Cseri definíciójában látogatót említ, nem szűkítve a foglalkozások résztvevőit az óvodás, iskolás korosztályra. Ezzel ellentétben Lovas Márta definíciója csak e korosztályokra vonatkoztatja a múzeumpedagógiai foglalkozásokat: „Az iskolán kívüli ismeretszerzés, ismeretközvetítés sajátos, múzeumban megvalósuló formájával foglalkozó pedagógiai elmélet és gyakorlat; a múzeum gyűjteményi anyaga, kiállításai, az ott folyó kutatómunka és a múzeum látogatói közötti közvetítőtevékenység azon területe, amely a gyermek- és ifjúsági korosztállyal foglalkozik. Közvetlen célja a múzeumi anyag (gyűjtemény, kutatómunka, kiállítás) sokoldalú és élményszerű megismertetése. Hosszabb távú célja a múzeumok által nyújtott kulturális ismeret és élmény igénylésére és ezáltal múzeumlátogatóvá nevelés.” (Lovas, 2013. idézi Felbermann és Sziray, 2020. 181. o.) A felnőttkori tanulást segítő múzeumi tevékenységre lásd a múzeumandragógia fogalmát.

umpedagógus irányítja, felértékelődik a tanulók szerepe, hiszen ők maguk szerezhetik meg a szükséges ismereteket a tevékenységközpontú, tapasztalaton alapuló órák során. A foglalkozások témájától függetlenül olyan tantárgyakhoz nem kapcsolódó kompetenciák is fejleszthetők, mint például a tanulás tanulása, az együttműködés képessége, a szolidaritás, a problémamegoldó képesség, a kreativitás, az esztétikai érzék és a motiváció. (Deme, Reisz és Söptei, 2020. 140–141.; Vásárhelyi, 2020. 20–21.) Lényeges eltérés az iskolai keretek között történő oktatástól, hogy legtöbb esetben a múzeumpedagógiai órák nyílt végű tanulási folyamatot eredményeznek. (Deme, Reisz és Söptei, 2020. 141.)

A múzeumpedagógiai foglalkozások során használt módszerek³ nagyrészt ismertek a közoktatásban is. Az órák tervezése során a múzeumpedagógusnak azt kell figyelembe venni, hogy a kiállítás vagy gyűjtemény anyagához, a látogatók korosztályához és az elérni kívánt nevelési és oktatási célokhoz idomuljon a foglalkozás módszere, aktivizálja a résztvevőket.

Tervezésről általában

A Történeti Gyűjtemények Osztályán két állandó kiállításunk működik: az egykori pécsi püspöki könyvtár, a Klimo Könyvtár történetét bemutató tárlat, valamint az pécsi felsőoktatás történetét bemutató Egyetemtörténeti Kiállítás. Emellett minden évben egy vagy több időszaki kiállítást is rendezünk. A kiállítások célja a gyűjtemények bemutatása, az ismeretterjesztés, valamint az egyetem és a város kulturális életéhez való kapcsolódás.

Múzeumpedagógiai foglalkozásainkat azzal a céllal szervezzük, hogy az általános- és középiskolás réteget megszólítsuk, és vonzóvá tegyük számukra is kiállításainkat. A foglalkozások tervezésekor több szempontot is figyelembe kell vennünk. Ilyen például a kiállítás tematikája és anyaga, melyek fontosak a foglalkozás korosztályának kijelölésében, ezzel párhuzamosan pedig az órák témájának, nevelési és oktatási céljainak meghatározásában. Olyan iskolán kívüli tanulási lehetőséget igyekszünk létrehozni, amely kapcsolódik az iskolai tananyaghoz, azt kiegészíti és élményszerűvé teszi, ezért figyelembe vesszük a

---

³ Például tárlatvezetés; feladatlap (minikatalógus, játékos kereső feladatlap, kreatív feladatlap, ráébresztő jellegű feladatlap); foglalkoztató füzet; manuális tevékenység, tárgykészítés; drámapedagógiai módszerek; vetélkedő, társasjáték; vita; projekt módszer; történetmesélés. A módszereket részletesen lásd Deme, Reisz és Söptei, 2020. 156–158.

hatályos oktatáspolitikai szabályozókat (Nemzeti Alaptanterv, Keret-
tantervek), az azokban kijelölt irányelveket és kompetenciákat.⁴

Az online kiállítások létrehozása először belső igényként jelent-
kezett, szeretnénk volna ugyanis a lebontott kiállításokat továbbra is
fenntartani. Ennek egyik lehetősége a tárlatok virtuális formában tör-
ténő megjelenítése volt. A kiállítások digitalizált anyagait és a hoz-
zájuk kapcsolódó ismeretterjesztő szövegeket az osztály által szer-
kesztett blog felületén, a TGYO blogon tettük elérhetővé virtuális
kiállítások formájában.⁵ Ezekhez a kiállításokhoz kezdetben szemé-
lyes jelenléten alapuló múzeumpedagógiai foglalkozásokat is tervez-
tünk, amelyeken általános- és középiskolás osztályok vettek részt. A
COVID járvány megjelenésével, majd a könyvtári és múzeumi szférát
érintő bezárások miatt elkezdtük a személyes jelenléten alapuló
foglalkozásokat átalakítani. 2020. október elején jött ki az a rektori
utasítás, amelynek értelmében egyetemi terekben csak az egyetemi
oktatással összefüggő rendezvények tarthatók. Ekkor döntött el végleg,
hogy a Múzeumok Őszi Fesztiváljára kizárólag virtuális programkí-
nálattal jelentkezzünk. És ekkor tettük fel magunknak a kérdést, ho-
gyan tervezhetők és működtethetők a virtuális térbe áthelyezett mú-
zeumpedagógiai foglalkozások? Lehetséges válaszként három foglal-
kozást fogunk bemutatni.

A foglalkozások bemutatása

*Mit üzentek a pécsi aprónyomatványok
az 1848/49-es forradalomról és szabadságharcról?*

A virtuális kiállítás az 1848/49-es forradalom és szabadságharc pécsi
vonatkozásait idézi fel a városhoz kötődő aprónyomatványokon ke-
resztül. Ezek az egyoldalas nyomtatványok — amelyek lehetnek hir-
detmények, felhívások, rendeletek, tudósítások vagy tábori jelentések
is — Kelemen József pécsi kanonok hagyatékában maradtak fenn a
Klimo Könyvtárban. Maga Kelemen József a nyomtatványok gyűjté-
sén túl naplót is vezetett ezekben az években. A kiállítást is az apró-
nyomatványok és a vonatkozó naplórészletek párbeszéde kísérte vé-
gig. Ez a forrástípus, amely a korszakban a sajtóval együtt a tömeg-
kommunikáció eszköze volt, elsősorban nem az események rekonst-

---

⁴ A foglalkozások tervezésénél használt pedagógiai szakirodalom: *Nahalka*, 2002;
Pethóné Nagy, 2005; *Trencsényi*, 2000.

⁵ A kiállítások elérhetősége: <https://tgyoblog.wordpress.com/category/kiallitasaink>

ruálásában lehet hasznos, mert sokkal többet árul el arról, hogy abban a korban bizonyos szereplők mit akartak közölni egy eseményről, illetve mit tettek akkor, mikor egy nyomtatványt nyilvánosságra hoztak. A foglalkozás arra kívánja a tanulók figyelmét felhívni, hogy a történeti dokumentumok, jelen esetben az aprónyomtatványok nem önmagukban álló poros iratok, hanem megjelenésük idejében a kommunikáció eszközei voltak, melyek lehettek a tájékoztatás, a meggyőzés, a hatalomgyakorlás, vagy akár az elnyomás eszközei is, úgy ahogyan mai formájukban is hasonló funkciókat tölthetnek be. (Méreg, 2019.)

A virtuális kiállítás kilenc részből áll, amelyek egyes eseményeket vagy történeti jelenségeket mutatnak be ismeretterjesztő szövegeken és korabeli aprónyomtatványokon keresztül. Ezek a források a Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont digitális gyűjteményében, a Digitália⁶ oldalán található, ide mutatnak a kiállítás linkjei. A foglalkozás tervezésének tehát fontos feltétele volt egy digitális gyűjtemény előzetes felépítése. A kiállítás egyes részeihez⁷ feladatlapokat dolgoztunk ki, amelyek szabadon letölthetőek. Minden feladatlap középpontjában egy-egy plakát áll, amelynek értelmezéséhez kérdéseket tettünk fel, a megoldást pedig a kiállítás ismeretterjesztő szövegei és korabeli forrásrészletek segítik. A feladatlapok megoldhatók egyénileg, csoportmunkában, osztályteremben vagy digitális oktatás keretében is.

A foglalkozás célcsoportja a középiskolás korosztály, mert a gyűjtemény forrásainak értelmezése magasabb szintű műveleteket igényel, ezért a feladatok kialakításakor a 2020-as Nemzeti Alaptanterv (NAT) és a Kerettanterv 9–12. évfolyamnak szóló követelményeit vettük figyelembe. A kerettanterv szerint nyolc óra áll rendelkezésre a forradalom és a szabadságharc témakörének tanítására. A foglalkozás a téma helytörténeti vonatkozásait emeli ki: Pécs és Baranya 1848/49-es történetéről közvetít ismereteket, miközben a fejlesztési feladatok forrásismeretre vonatkozó követelményeivel is összhangban van. (Kerettanterv 9–12., 2020. 23–24.) A pedagógiai cél a forráskritika elemeinek alkalmazása irányított kérdések alapján, a kritikai gondolkodás fejlesztése és a digitális kompetencia fejlesztése.

A foglalkozás több ponton is támogatja a történelemtanítás vonatkozásában a 2020-as NAT-ban megfogalmazott ismeretszerzésre és forráshasználatra vonatkozó kimeneti követelmények teljesítését. A feladatlapok megoldása során a diákok gyakorolhatják a bennük szereplő digitális információforrások használatát. A kérdéseket úgy

---

⁶ <https://digitalia.lib.pte.hu/hu>

⁷ A foglalkozás elérhetősége: <http://bit.ly/3afsl0I>

állítottuk össze, hogy a diákok reflektáljanak a források hitelességére, formai és nyelvi jellegzetességeire és a szerzők szándékára. Több kérdés is a személyes nézőpontú naplórészletek és a közösség tájékoztatására készített plakátok és röpiratok információinak összehasonlítására, a különböző nézőpontok ütköztetésére irányul. A kérdések sorrendjének kialakításában fontos szempont volt, hogy a diákok a forrás külső kritikájától jussanak el a tartalmi kérdésekig és a szerzői szándékoknak az adott történelmi kontextusban való értelmezéséig.⁸ A feladatok végül a történelmi gondolkodás fejlesztését is támogatják, mert a diákoknak a megoldás során feltevéseket kell megfogalmazniuk „történelmi személyek, társadalmi csoportok és intézmények viselkedésének mozgatórugóiról”. (NAT, 2020. 351.)

A szövegekből épülő város

Második foglalkozásunk az Ötöröny című online kiállításra épül, amely Nagy Imre irodalomtörténész azonos című könyve (2013) alapján mutatja be Pécs irodalomtörténetét a kezdetektől 1923-ig. A hozzá kapcsolódó foglalkozás címe: A szövegekből épülő város. Ha azt mondjuk, Pécs, mindenki előtt megjelenik egy kép a városról. Minden kép egyedi, de számos közös vonás is van bennük. Hogyan lehetséges ez? Egy város többféle módon létezik: egyrészt körülöttünk van a valóságos város (az épített környezet, a helyi társadalom), másrészt bennünk él a város személyes benyomásokon alapuló képe. Valóságos városból egy van, de mindenkinek saját képe van róla a saját tapasztalatai alapján. A Pécshez kötődő írók, költők gyakran megjelenítették a várost műveikben. Ma is jól felismerhetők bennük az egyes helyszínek, hangulatok. Ugyanakkor mindegyik művész a saját város-élményével gazdagítja leírását.

Az online múzeumpedagógiai foglalkozáson⁹ az ő szövegeik alapján vizsgáljuk meg, milyen volt a régi Pécs. A foglalkozás során a diákok előre megadott szövegek és képek alapján készíthetnek egy olyan kollázst, amelyen az egyes szövegből kiindulva a saját Péccsel kapcsolatos benyomásaikat is megjeleníthetik. A diákok először végigolvassák a regényrészleteket, verseket, majd kiválasztják a nekik legjobban tetszőt. A választás során végig kell gondolni, miről szól a szöveg, és hogyan jeleníti meg a várost. Ezután végignézik a várost ábrázoló régi képekből, képeslapokból, hangulatképekből álló galéri-

---

⁸ Vö. Általános követelmények a 9–12. évfolyamon, Ismeretszerzés és forrás-használat 1–7. pontjai. (NAT, 2020. 350–351.)

⁹ A foglalkozás elérhetősége: <http://bit.ly/2OEttml>

át, és kiválasztják azokat, amelyek a legjobban illenek a szövegük-höz. Ezután kerül sor a kollázs készítésére, amelyet egy általuk ismert számítógépes program (Paint, Word, Publisher, stb.) segítségével szerkeszthetnek. A kollázst ki lehet egészíteni, saját képekkel, ábrákkal, szövegekkel. A megoldás során képzelőerőé és a kreativitásé a főszerep, a lényeg, hogy az elkészült kollázs a szöveg hangulatát és a diák saját benyomásait tükrözze.

A foglalkozás célcsoportját a nyílt végű, előismereteket kevésbé igénylő feladatok miatt tágabban határozhattuk meg: általános iskola felső tagozatos diákjai és középiskolások számára egyaránt használható. Ez a foglalkozás, mivel a hangsúly nem az ismeretközvetítésen, hanem a képességfejlesztésen van, nem kötődik olyan szorosan a NAT-ban és Kerettantervben előírt témakörökhöz, az előírt követelmények és a javasolt munkaformák között viszont több ponton is kapcsolódik hozzájuk.

A foglalkozás forrásbázisát a TGYO blogra feltöltött digitális szövegek és képek alkotják. A hangsúly a digitális információforrások kezelésén, a digitális kompetencia, valamint a szövegértés fejlesztésén van, amelyek a NAT-ban a magyar nyelv és irodalom tanításának céljai között is szerepelnek. A szövegértés fejlesztése a szöveg-kép transzformáció gyakorlásán keresztül valósulhat meg. A NAT megfogalmazása szerint az 5–8. évfolyamon a szövegértés esetében követelmény, hogy diák képes legyen szóbeli vagy képi módokkal megfogalmazni, megjeleníteni a szöveg alapján kialakult érzéseit, gondolatait. (NAT, 2020, 310. o.) 9–12. évfolyamon a diák képes egymással összefüggésben értelmezni a szöveg tartalmi elemeit és a hozzá kapcsolódó illusztrációkat, ábrákat. (NAT, 2020. 313.) A foglalkozás a Kerettanterv által 5–8. évfolyamon javasolt tevékenységek és munkaformák közül lehetőséget ad a csoportban és egyénileg végzett kreatív alkotómunkára, és támogatja a digitális módszerek alkalmazását. (Kerettanterv 5–8., 2020. 33–34.)

A digitális kultúra tantárgy általános követelményei között 5–8. évfolyamon a digitális írástudás fejezetben szerepel, hogy a tanuló egy adott feladat kapcsán önállóan hoz létre szöveges vagy multimédiás dokumentumokat, 9–12. évfolyamon pedig speciális dokumentumokat hoz létre, alakít át és formáz meg. (NAT, 2020. 431–433.)

A szövegekkel és a képekkel való munka során a diákok a városról alkotott képüket gondolják újra és egészítik ki a szöveges és képi források által közvetített elemekkel. Ez az aktív alkotó tevékenység a saját lakóhely irodalmi és kulturális értékeinek megismeréséhez járul hozzá. Ez a követelmény NAT-ban a magyar nyelv és irodalom tantárgynál 1–4. évfolyamon szerepel. (NAT, 2020. 308.) Feltűnő

ugyanakkor, hogy ez nem jelenik meg a magasabb évfolyamokon, amikor tudatosabban lehetne a témával foglalkozni. A foglalkozás minden esetre a helyi kulturális identitás erősítéséhez is hozzájárulhat a magasabb évfolyamokon.

Legyél te is könyvkötőmester!

A foglalkozás a Klimó Könyvtárban található könyvek kötészeti fajtáinak és a kötészet technikai fejlődésének bemutatására készült. A csoportok eredetileg múzeumi idegenvezetés keretében ismerkedhettek meg a könyvkötészet történetével, alapanyagaival, a kötéstípusokkal és az ex librisek szerepével. A diákok ezután próbálhatták ki a könyvkötés alapjait egy saját kis könyvecske összefűzésével, amelybe előre elkészített vagy saját maguk által készített ex librist ragaszthattak. Mivel ez egy több éve futó foglalkozás, így egy már a kiforrott anyagot kellett áthelyezni virtuális formába, amelyet szintén a TGYO blog felületén valósítottunk meg.¹⁰

Az általános iskolásoknak, főleg alsó tagozatos és 5–6. osztályos tanulóknak készült foglalkozás három fő részre osztható. Az első két rész a könyvkötészet történetéről, illetve az ex librisokról szóló, képi forrásokkal ellátott ismeretterjesztő szövegeket tartalmaz. A harmadik rész alapján lehet elkészíteni saját kezűleg a kis könyvet egy szöveges leírás és a lapok összefűzésének technikáját bemutató videó segítségével. A virtuális foglalkozás egyénileg és csoportban egyaránt működik. A Múzeumok Őszi Fesztiválja keretében ingyenes egységcsomagot biztosítottunk a jelentkezőknek, átvételkor megmutattuk a foglalkozást tartó pedagógusnak a kötés technikáját. De a foglalkozáshoz szükséges anyagok — papír, tű, cérna — bárki számára otthon is elérhetők.

A közvetített ismeret szempontjából a foglalkozás a könyvkötés történetének bemutatásán keresztül a történelem tantárgyhoz kapcsolódik, mint a technikatörténet és kultúrtörténet egy elemének kézzelfogható példája. A képességfejlesztést tekintve azonban a vizuális kultúra tantárgyhoz áll közel, amely céljai között szerepel a finommotorika fejlesztése gyakorlati tevékenységek által. (NAT, 2020. 417. o.) Tárgykészítés közben a tűvel, cérnával és papírral végzett munka, a varrás és a kötözés technikáinak alkalmazása a fűzés egyes lépéseinek megvalósítása közben mindenképpen fejlesztik ezt a területet.

---

¹⁰ A foglalkozás elérhetősége:
<https://tgyoblog.wordpress.com/2020/09/29/legyel-te-is-konyvkotomester>

Tapasztalatok

Mivel a fent bemutatott foglalkozások a Múzeumok Őszi Fesztiválja keretében valósultak meg, virtuális látogatóink visszajelzései közvetlenül a fesztivál szervezőihez érkeztek be, így a honlap statisztikáit tudjuk csak megjeleníteni. „Mit üzennek a...” című foglalkozásunk lapjára 339 alkalommal kattintottak, a „Legyél Te is...” címűre 205, a „Szövegekből épülő város” című foglalkozásunk oldalát pedig 148 alkalommal keresték fel. Természetesen ennél kevesebb látogatóval kell számolnunk, hiszen egy ember átlagosan két-három külön cikkre kattintott az osztály blogján. Az 1848/49-es foglalkozáshoz kapcsolódóan egy iskolától kaptunk kitöltött feladatlapokat, „A szövegekből épülő város” foglalkozáshoz több közép fokú intézmény is elküldte az elkészült kollázst (9 db), és a könyvkötős foglalkozáshoz négy pécsi általános iskolából és egy felnőttképzésben résztvevő egyetemi csoport kért egységcsomagot, ez több mint 300 résztvevőt jelent.

De milyen tapasztalatokat tudunk levonni mi, szervezők? Mi az, amit az online tér hozzatett a foglalkozásokhoz, és mi az, ami virtuálisan nem valósulhatott meg? Realizálódott, hogy jelen körülmények között (lezárt időszak, virtuális felület) is megvalósíthatóak kisebb változtatásokkal ezek a múzeumpedagógiai órák. Bár a tanulók környezete nem változik a foglalkozások alatt, hiszen az iskolai osztályteremben vagy otthon a számítógép előtt maradnak, a múzeum virtuális formában mégis elmegy hozzájuk. Ez azonban megkérdőjelezi a foglalkozások extracurriculáris jellegét. A múzeumi környezet adta oldottabb légkör elveszett, illetve kiesett a múzeumnak, mint szocializációs színtérnek a hatása. A foglalkozások több látogató számára is elérhetővé váltak, hiszen nem igényelt nagyobb szervezést a múzeumi látogatás. A foglalkozások helytől és időtől függetlenül megvalósíthatóak.

A múzeumpedagógus szerepét a tanár vette át. Az ő feladata volt a virtuális tárlat bemutatása, nem a muzeológusé, illetve ő irányította a foglalkozásokat, nem a múzeumpedagógus. Mivel a pedagógus legtöbbször iskolai keretek között találkozik tanulóival, más tanítási stílussal valósultak meg a foglalkozások. Ha a múzeumpedagógiai órák menetét ismerte is a pedagógus, tudása nem biztos, hogy olyan elmélyült volt a foglalkozás forrásait illetően, mint a múzeumpedagógusé, aki ezekkel a forrásokkal dolgozik. Ez azonban fejlődési lehetőséget is biztosított a pedagógusnak, hiszen olyan forrásokkal találkozhatott, melyeket eddigi munkája során nem használt. Elveszett a foglalkozások múzeumi keretek közötti megvalósításának flexibilitása, az azonnali visszacsatolás lehetősége, hiszen nem elvárható, hogy a tanár

ugyanolyan rugalmasan változtasson a foglalkozás menetén, mint a múzeumpedagógus.

A tárlatvezetés átformálása virtuális térre különböző forrástípusok (például aprónyomtatvány, plakát, korabeli folyóirat, anyagminták) anyagi megtapasztalásának elvesztését jelentette, jelen esetben nem nyújtottak többet egy tankönyvi forrásnál. Virtuális környezetben nem valósítható meg a tapasztalati tanulás lehetősége, például a tényleges találkozás egy korabeli forrás anyagi valójával: a plakátok méretének megállapítása, vagy a kötéstípusok anyagának megtapintása ugyanis lényeges eleme a múzeumi óráknak. A legfontosabb azonban az volt számunkra, hogy a múzeum a rendkívüli helyzetben sem veszítette el a kapcsolatot a közönségével. Összegzésként elmondhatjuk, hogy átmeneti megoldásként és kiegészítő szolgáltatásként működhetnek a virtuális múzeumpedagógiai foglalkozások, de végső soron ezek nem tudják helyettesíteni a múzeumi élményen alapuló tanulást.

Kérdések, feladatok

1. Foglalja össze röviden a múzeumpedagógia fogalmát?

A múzeumpedagógia olyan csoportoknak tartott nevelő-oktató tevékenység, melyet a múzeum gyűjteményére építve változatos tanítási módszerekkel támogat a múzeumpedagógus, és nem csak a nevelési-oktatói tartalmi szabályozókban (Nemzeti Alaptanterv, Kerettanterv) megjelölt szaktárgyi kompetenciák fejlesztésére ad lehetőséget, hanem az egész életen át tartó (lifelong) és a minden élethelyzetben hasznosítható (lifewide) készségek, képességek fejlesztésére is.

2. Milyen előnyei vannak a múzeumpedagógiai foglalkozásnak a hagyományos iskolai oktatással szemben?

Iskolán kívüli tanulási színtér, szocializációs hatás, új eszközök, munkaformák megismerése, múzeumban felhalmozott ismeretek — amelyek kapcsolódhatnak a tananyaghoz ráhangolódásként, összegzésként, kiegészítésként, nemzeti, helyi kulturális kötődések erősítése.

3. Milyen szempontokat kell figyelembe venni egy múzeumpedagógiai foglalkozás tervezésénél?

A kapcsolódó kiállítás tematikája, gyűjteménye, a tervezett órához kapcsolódó korosztály, az oktatási és nevelési célok, közoktatási szabályozók (Nemzeti Alaptanterv, Kerettantervek).

4. *Mit mondanak ezek a dokumentumok az iskola és a múzeum kapcsolatáról?*

A NAT az egyes tanulói tevékenységek megvalósítása során támogatja az iskolán kívüli szakemberek bevonását és a külső helyszínek, például múzeum látogatását. A szabadon tervezhető órakeretben lehetőség van múzeumi órákat szervezni.

Hon- és népismeret 5-8. évfolyamon: a tanév során legalább egyszer ajánlott részt venni múzeumlátogatáson vagy múzeumpedagógiai foglalkozáson.

A Kerettanterv szerint 5-8. és 9-12. évfolyamon történelem tantárgyból két téma mélységelvű feldolgozása a javasolt időkereten felül összesen további 6-10 óra tervezhető, ekkor lehetőség van projektalapú munkára vagy múzeumpedagógiai órák szervezésre. A Kerettanterv javasolt tevékenységei között is többször szerepel a múzeumlátogatás.

5. *Soroljon fel olyan oktatási módszereket, melyek jellemzőek lehetnek a múzeumpedagógiai foglalkozásokra is!*

Tárlatvezetés; feladatlap (minikatalógus, játékos kereső feladatlap, kreatív feladatlap, ráébresztő jellegű feladatlap); foglalkoztató füzet; manuális tevékenység, tárgykészítés; drámapedagógiai módszerek; vetélkedő, társasjáték; vita; projekt módszer; történetmesélés, stb.

6. *Milyen szempontok alapján választhatja ki egy tanár az osztályának megfelelő múzeumpedagógiai foglalkozást?*

Közvetített ismeret, fejleszthető kompetencia, korosztály, kapcsolódás a NAT-hoz, Kerettantervhez, Helyi Tantervhez, a foglalkozás helyszíne: múzeumi környezet, virtuális platform, a foglalkozás időtartama, költségei, stb.

Feladatok

1. Járt-e mostanában olyan kiállításon, amelyre elvinne egy osztályt? Milyen témájú, nevelési és oktatási célú foglalkozást tudna elképzelni ehhez a kiállításhoz? Milyen módszert használna?
2. Ön a hagyományos, múzeumban tartott órákat vagy a virtuális foglalkozásokat preferálná tanárként? Írjon rövid érvelést választásával kapcsolatban!

Irodalom

- 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról. *Magyar Közlöny*, 66. sz. 2012.
<https://bit.ly/2NoflNc>
- Cseri Miklós (2009): Az ismeretátadás, a múzeumpedagógia helye és szerepe a magyar múzeumokban. In: *Múzeumiskola 1. Szórakoztatva tanulni, tanulva szórakozni! Projekt módszer a múzeumpedagógiában. Oktatási segédanyag*. Szabadtéri Néprajzi Múzeum – Múzeumi Oktatási és Képzési Központ, Szentendre. 6.
- Deme Edina – Söptei Eszter – Reisz Terézia (2020): Az iskolabarát múzeum. In: Nagy Magdolna (szerk.): *Fókuszban a közönség. Útmutató a család-, gyermek- és iskolabarát múzeumi működéshez, a múzeumpedagógia, az önkéntesség és az IKSZ minőségmenedzsmentjéhez*. Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre. 137–179. (Múzeumi iránytű 28.)
<https://bit.ly/2NpnEIN>
- Felbermann Judit és Sziray Zsófia (2020): Az interpretáció speciális módja: múzeumpedagógia. In: Bereczki Ibolya és Népešy Noémi (szerk.): *Modern múzeumi interpretáció*. Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre. 177–197. (Múzeumi iránytű 23.)
<https://bit.ly/2ZcxC2y>
- Kerettanterv az általános iskola 5–8. évfolyama számára.
<http://bit.ly/3b5cktk>
- Kerettanterv a gimnáziumok 9–12. évfolyama számára.
<http://bit.ly/2N3Qwq3>
- Koltai Zsuzsa (2020): Múzeumpedagógia az online térben. *Tudásmenedzsment*, 11. Különszám. 142–152.
<https://journals.lib.pte.hu/index.php/tm/article/download/3463/3224>
- Lovas Márta (2013): *Múzeumpedagógia*.
<http://www.kislexikon.hu/muzeumpedagogia.html>
- Méreg Martin (2019): Mit üzentek a pécsi aprónyomatványok az 1848/49-es forradalomról és szabadságharcról? Egy kiállítás forrásanyagának médiatörténeti szempontú vizsgálata. In: Méreg Martin – Molnár Dávid – Schmelzer-Pohánka Éva (szerk.): *„A hazának hű öre és oszlopa.” Szepesy Ignác pécsi püspök emlékezete. A 2018. október 4-én rendezett tudományos konferencia tanulmányai*. PTE Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont, Pécsi Egyházmegye, Pécs. 207–223.
- Nagy Imre (2013): *Ötöröny: a pécsi irodalmi műveltség a kezdetektől a huszadik századig*. Kronosz Kiadó, Pécs
<http://bit.ly/2OBG49K>
- Nahalka István (2002): *Hogyan alakul ki a tudás a gyerekekben? Konstruktivizmus és pedagógia*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
- Pethőné Nagy Csilla (2005): *Módszertani kézikönyv az irodalomkönyv 9–12. és az irodalomtankönyv a szakközépiskolák számára 9–12. című tankönyvesládhoz*. Korona Kiadó, Budapest

- Trencsényi László (2000): *Művészetpedagógia: elmélet, tanterv, módszer*.
Okker Kiadó, Budapest
- Vásárhelyi Tamás (2020): A múzeumok és iskolák kapcsolatáról és a projekt-
módszer múzeumi lehetőségeiről. In: Pacsika Márton (szerk.): *Digitális
múzeumi tartalmak a köznevelés szolgálatában*. Szabadtéri Néprajzi
Múzeum, Szentendre. 13–24. (Múzeumi iránytű 24.)
<https://bit.ly/3pbR5v2>
- Méreg Martin – Pálmai Dóra: Virtuális múzeumpedagógiai foglalkozások a
PTE Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont történeti gyűjteményeiben |
Az előadás elhangzott: az MTA PAB Pedagógiai Munkabizottsága, az
MTA PAB Neveléstörténeti Munkabizottsága, a PTE BTK „Oktatás és
Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskolája szervezésében a Ma-
gyar Tudomány Ünnepe 2020 „Jövőformáló tudomány” programsorozat
részeként a *Digitális eredmények és lehetőségek a neveléstudományi ku-
tatásokban és a pedagógusképzésben* című online konferencián (MS
Teams, 2020. november 25–26.)
<https://bit.ly/2ZdIcXd>